

A bírálóbizottság értékelése

Benczes Réka az MTA doktora címre benyújtott könyvének fő célja rámutatni a hangalak motivációs szerepére a nyelvben, illetve konkrétan az angol szóalkotásban. A fonológiai motiváltság fogalma azokra a nem önkényes kapcsolatokra vonatkozik a doktori műben, amelyek a hangalak és jelentés, illetve a hangalak és hangalak között állhatnak fenn azokban a jelenségekben (hangszimbolika, onomatopoeia, rím, alliteráció, reduplikáció és ismétlés), amelyekben a szavak hangalakja befolyásolja a nyelvhasználatot. A szerző leíró vizsgálatait alapvetően kognitív nyelvészeti keretben végzi, ugyanakkor az elméleti magyarázat szintjén a kognitív nyelvészeti alapelvek mellett a jakobsoni strukturalista kommunikációs modellből indul ki, azt módosítja.

A mű fő célját megvalósítja, átfogó és részletes képet nyújt a fonológiai motiváció szerepéről általában a nyelvben és konkrétan az angol szóalkotásban és szóalkotásban. Mivel korábban csak rész kutatások folytak ezen a területen, Benczes Rékának a területet átfogó, szintetizáló és integráló munkája új eredménynek számít, bár a fonológiai és morfológiai fogalomhasználat pontatlanságokat mutat, továbbá szemantikai, pragmatikai és nyelvfilozófiai kérdésekben bizonyos fokú tájékozatlanság tapasztalható. A könyv legfontosabb konkrét új eredményei a következők:

1. A motiváltság (beleértve a fonológiai motiváltságot) szerepe a nyelvben sokkal nagyobb, mint azt korábban feltételezték.
2. A fonológiai motiváció bizonyítja, hogy a nyelv a diskurzusban alakuló, interakciós és emergens természetű, a kompetencia és a performancia nem szétválasztható.
3. Az alak-alak típusú fonológiai motiváció kiterjeszti a fonológiai motiváció fogalmát és a vizsgálati jelenségek körét tovább lépve a morfológia és a szónál nagyobb egységek felé.
4. A fonológiai motiváció jelenségeit nem szabályok alóli kivételekként kezeli, hanem kognitív sémák által általánosíthatóan megragadható jelenségekként.
5. Részletesen bemutatja a korábban mellőzött reduplikáció szerepét az összetételek létrehozásában az alak-alak típusú fonológiai motiváció jelenségei között.
6. Bemutatja, hogy a fonológiai motivációnak van szerepe a szemantikai és pragmatikai jelentésképzésben.
7. Kísérletet tesz arra, hogy a fonológiai motiváció nyelvi funkcióit egy egységes magyarázó keretbe illessze a jakobsoni kommunikációs modellt alkalmazva.
8. Módosítja a jakobsoni poétikai funkció fogalmát, amely szerint a poétikai funkció nem képes önmagán túlmutatni. Megállapítja, hogy a poétikai funkció jelentést hordoz és befolyással van arra, hogyan gondolkodunk a nyelvről, hogyan sajátítjuk el és használjuk.

Nem tekinthetők gyökeresen új eredménynek a tézisek közül az alábbiak:

1. A poétikai funkció nem deviáns vagy szokatlan, nem csak a költői nyelv sajátossága, hanem a hétköznapi nyelvhasználat része.
2. A morfológia prototípus-alapú megközelítése.

Vitatható tézisek:

1. Túlzó az a tétel, hogy a nyelv a fonológiai motiváció értelmében egészében véve motivált.
2. Túlzó és ellentmondásos az a következtetés, hogy a jakobsoni modellben a poétikai funkciónak a nyelvhasználati kontextustól függetlenül központi szerepet kell tulajdonítani, amely magában foglalja a referenciális, metanyelvi és fatikus funkciókat.
3. Kérdéses a jakobsoni modell magyarázatba bevonása a kognitív nyelvészet hátterében. Alapfeltevéseik a nyelv működésére vonatkozóan részben nem összeegyeztethetők, illetve a módosított modellben nem tükröződik a nyelvhasználati tevékenység társas és dinamikus jellege.